

БАЛАНСУВАННЯ РІВНІВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АЕРОКОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ

DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2022.4.07>

Постановка проблеми. Для регулювання та стабілізації економічної ситуації урядом реалізується низка заходів. У сфері оподаткування найважливіші заходи пов'язані з реалізацією податкової політики. При цьому одним із інструментів податкової політики держави є регулювання податкового навантаження. Його величина винятково важлива для ефективного розвитку економіки, оскільки забезпечує баланс між платниками податків та державою за допомогою збереження мотивації до діяльності у перших та забезпеченням фінансовими ресурсами другого. Оцінка впливу податкового навантаження на фінансову стійкість суб'єкта господарювання є одним з актуальних напрямків досліджень, оскільки створює інформаційно-аналітичну основу для розробки управлінських рішень, націлених на збереження сталого розвитку підприємства аерокосмічної галузі. *Мета дослідження* є формування підходу до балансування рівнів податкового навантаження на фінансової стабільності підприємства аерокосмічної галузі. *Методологічною основою дослідження* стали наукові публікації та монографічні видання, статті журналів та матеріали науково-практичних конференцій. Під час проведення дослідження було використано контент-аналіз наукової періодики; порівняльний критичний аналіз існуючих підходів та методів аналізу фінансової стійкості та податкового навантаження; аналіз господарської діяльності підприємств аерокосмічної галузі; статистичні методи аналізу. *Основною гіпотезою дослідження* стало припущення щодо можливості оптимального балансування рівнів податкового навантаження та фінансової стійкості підприємств аерокосмічної галузі. *Виклад основного матеріалу.* У статті досліджено основні недоліки трактування поняття та визначення рівня податкового навантаження в Україні, оцінено їх вплив на визначення збалансованого рівня податкового навантаження та фінансової стійкості підприємств аерокосмічної галузі; проаналізовано існуючі підходи та методики оцінки впливу податкового навантаження на фінансову стійкість підприємства; розроблено методичний підхід щодо оцінювання впливу податкового навантаження на фінансову стійкість підприємств аерокосмічної галузі. *Оригінальність та практична значимість* означено в розробці методичного підходу до оцінювання впливу податкового навантаження на фінансову стійкість підприємств аерокосмічної галузі, що передбачає поетапний розрахунок інтегрального показника фінансової стійкості *Висновки та перспективи подальших досліджень.* Доведено, що податкова політика України сьогодні акцентується на виконанні фіскальної функції, в той час як її регулююча та стимулююча функції мінімізовані. Така тенденція породжує проблему оптимізації податкової політики, яка лишається однією з найактуальніших у процесі становлення ринкових відносин і забезпечення економічного зростання України. Методологія визначення збалансованого рівня податкового навантаження є заходом структурування податкових відносин держави, юридичних та фізичних осіб із урахуванням та балансуванням інтересів кожної зі сторін. Реалізація запропонованої методології визначення збалансованого рівня податкового навантаження є новим, раніше не запропонованим рішенням структурування податкових відносин в Україні, що складає його практичну значущість.

Ключові слова:

фінансова стійкість, податкове навантаження, балансування, підприємство аерокосмічної галузі.

¹ **Ліхоносова Ганна Сергіївна**, д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна.

Likhonosova Ganna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Finance, accounting and taxation Department, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute», Kharkiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6552-8920>

e-mail: a.likhonosova@gmail.com

² **Перепелиця Юліанна Геннадіївна**, здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Магістр», спеціальності 071 «Облік і оподаткування», Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна.

Perepelytsia Yuliana, the recipient of higher education with the Master's degree, 071 Accounting and Taxation Speciality, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute», Kharkiv, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0001-6684-161X

e-mail: y.g.perepelitsya@student.khai.edu

BALANCING THE LEVEL OF TAX BURDEN AND FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES IN THE AEROSPACE INDUSTRY

Formulation of the problem. The government implements a number of measures to regulate and stabilize the economic situation. In the field of taxation, the most important measures are related to the implementation of tax policy. At the same time, one of the instruments of the tax policy of the state is the regulation of the tax burden. Its value is extremely important for the effective development of the economy, as it ensures a balance between taxpayers and the state by maintaining the motivation for activity in the former and providing financial resources to the latter. The assessment of the impact of the tax burden on the financial stability of the economic entity is one of the current areas of research, as it creates an informational and analytical basis for the development of management solutions aimed at preserving the sustainable development of the aerospace industry enterprise. *The purpose of the study* is to develop an approach to balancing the levels of the tax burden on the financial stability of the aerospace industry enterprise. Scientific publications and monographic editions, magazine articles and materials of scientific and practical conferences became the *methodological basis of the research*. Content analysis of scientific periodicals was used during the research; comparative critical analysis of existing approaches and methods of analysis of financial stability and tax burden; analysis of economic activity of enterprises in the aerospace industry; statistical methods of analysis. *The main hypothesis of the study* was an assumption about the possibility of optimal balancing of tax burden levels and financial stability of aerospace enterprises. *Presenting main material.* The article examines the main shortcomings of the interpretation of the concept and determination of the level of tax burden in Ukraine, evaluates their influence on the determination of the balanced level of tax burden and financial stability of enterprises in the aerospace industry; the existing approaches and methods of assessing the impact of the tax burden on the financial stability of the enterprise are analyzed; a methodical approach was developed for assessing the impact of the tax burden on the financial stability of aerospace enterprises. *The originality and practical significance* are defined in the development of a methodical approach to assessing the impact of the tax burden on the financial stability of aerospace enterprises, which involves the step-by-step calculation of the integral indicator of financial stability. *Conclusions and prospects for further research.* It is proven that the tax policy of Ukraine today focuses on the performance of the fiscal function, while its regulatory and stimulating functions are minimized. Such a trend creates the problem of tax policy optimization, which remains one of the most relevant in the process of establishing market relations and ensuring economic growth of Ukraine. The methodology for determining the balanced level of the tax burden is a measure of structuring the tax relations of the state, legal entities and individuals, taking into account and balancing the interests of each of the parties. The implementation of the proposed methodology for determining the balanced level of the tax burden is a new, previously unproposed solution for structuring tax relations in Ukraine, which is its practical significance.

Key words:

financial stability, tax burden, balancing, aerospace industry enterprise.

Постановка проблеми. Історія розвитку національної системи оподаткування свідчить про те, що податки можуть бути не лише джерелом наповнення бюджетів різних рівнів, а й інструментом регулювання тих чи інших соціально-економічних процесів, як наприклад, перерозподілу доходів між членами суспільства, стимулювання окремих видів господарської діяльності та обмеження розвитку інших тощо [2]. Свідоме використання державою податків для досягнення певної мети проходить у рамках її податкової політики.

Сьогодні, акцент у податковій політиці України робиться на фіскальній функції, а її регулююча та стимулююча функції виконуються не в повній мірі, тому проблема оптимізації податкової політики лишається однією з найактуальніших у процесі становлен-

ня ринкових відносин і забезпечення економічного зростання України. Фіскальний вплив податкової системи на економіку країни можна оцінити за допомогою показника податкового навантаження, який формується шляхом поєднання показників окремих податків. Шляхом регулювання кількості податків, ставок податків та баз оподаткування держава формує загальний обсяг податкового навантаження, збільшує його або зменшує. Саме тому поняття «податкове навантаження» набуває особливого значення та актуальності в сьогоденній ситуації країни.

Дослідження алгоритму визначення та розрахунку податкового навантаження є вихідною базою проведення податкових реформ, розвитку векторів впливу податків, виявлення сфер надлишкового податкового тиску та обґрунтування збалансованого рівня

податкового навантаження [8], який дасть змогу задовольнити потреби платників податків та держави у балансі та сприяти соціально-економічному розвитку країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях таких авторів як Соколовська А. М. [8], Годованець О. В. [1], Ярова Н. В. [9], Новік О. І. [7] та Лазур С. П. [4] можна проаналізувати різні підходи до визначення «податкового навантаження», що ускладнює розуміння цього поняття та призводить до появи різних методик розрахунку показника, що в свою чергу знижує достовірність результатів розрахунків. Сучасний термінологічний апарат оперує такими поняття-

ми як податковий тягар, податкове навантаження, податковий тиск, рівень оподаткування. У наукових працях та публіцистиці зустрічаються випадки, коли ці поняття ототожнюються або сприймаються як синоніми.

Отже, **метою статті** є формування підходу до балансування рівнів податкового навантаження на фінансової стабільності підприємства аерокосмічної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення терміну «податкове навантаження», проаналізуємо думки сучасних авторів з приводу тлумачення цього поняття (таблиця 1).

Таблиця 1 – Аналіз тлумачень категорії «податкове навантаження»

№	Автор	Тлумачення поняття	Особливості
1	Соколовська А. М. [8]	«Ефект впливу податків на економіку в цілому та на окремих її платників, пов'язаних з економічними обмеженнями, що виникають у результаті сплати податків і відволікання коштів від інших можливих напрямів їх використання»	Підкреслюється податковий тягар на платника податків, не враховуються соціальні блага як вигода сплати податків
2	Годованець О. В. [1]	«Узагальнена характеристика діяльності податкової системи держави, яка показує, як податки впливають на фінансовий стан платників податків або на народне господарство в цілому»	Узагальнене визначення, відсутність конкретики щодо особливості податкового навантаження
3	Ярова Н. В. [9]	«Показник, що найбільшою мірою характеризує взаємодію фіскальної та регулюючої функцій податків, а також ступінь централізації та усупільнення ВВП і його складових, який, з одного боку, містить відбиток суб'єктивних дій уряду, а з другого, – відображає об'єктивні ринкові закономірності»	Найбільш конкретизований показник, що оцінює поняття податкового навантаження як з боку держави, так і з урахуванням ринкових закономірностей

Джерело: узагальнено авторами на підставі: [1, 8, 9]

Аналізуючи вищезазначені тлумачення поняття «податкове навантаження», можна зробити висновок, що єдиного спільного визначення не існує. Розбіжність існує у кожному з визначень вчених, оскільки одні за основу беруть доходи платника податків, інші, навпаки, – його витрати. Деякі звертають увагу тільки на загальну суму податків, сплачених до бюджету, інші співставляють їх з ВВП або ВНП за умови розгляду податкового навантаження на макrorівні, в той час як на макrorівні податкове навантаження співвідносять до валових доходів платників.

Можна припустити, що найбільш точне та вичерпне визначення зустрічається у працях Ярової Н. В. [9], оскільки авторка розуміє під податковим навантаженням перш за

все показник, що ілюструє ефективність провадження податкової політики держави, та залежить не лише від її внутрішніх показників (ВВП та рівень розвитку), а й бере до уваги зовнішні, – ринкові зміни загалом. Варто підкреслити, що дане трактування є чітким, проте характеризує податкове навантаження з точки зору держави, а не окремого платника податку (як юридичної, так і фізичної особи).

Виходячи із проведеного аналізу, доцільно сформулювати власне визначення поняття «податкове навантаження». Так, можна визначити податкове навантаження як числовий індикатор ефективності застосування фіскальної, стимулюючої та регулюючої функцій податкової політики держави до кожного платника податків, із урахуванням його інди-

відуального податкового потенціалу та податкової активності.

Варто відзначити, що особливістю даного визначення є необхідність приділення уваги держави до кожного платника податків як окремого учасника податкових відносин, із застосуванням відповідних особливостей стягування податків та пошуку оптимального рівня податкового тиску. Держава має відокремлювати кожного платника податків та враховувати при стягненні податків характерні йому особливості, адже такий підхід встановлює більш довірчі відносини між державою та платником та породжує у нього свідомість сплати податків, що є головним завданням податкової політики будь-якої держави. Тому, в даному контексті проаналізуємо алгоритм розрахунку податкового навантаження на рівні держави.

Так, для розрахунку податкового навантаження на рівні держави використовують різні методи, а саме [3]: через визначення податкових коефіцієнтів, номінальних податко-

вих ставок та з використанням середніх ефективних податкових ставок.

Податковий коефіцієнт є відношенням розміру податкових вилучень до первісного фінансового потоку, що передувало процесу вилучення [3]. Зміна коефіцієнта буде перебувати в діапазоні від 0 (податкові вилучення відсутні) до 1 (весь вхідний потік вилучається в якості податку).

Ефективна ставка характеризує фактичний рівень оподаткування, тобто показує не законодавчо визначену, а реальну ставку оподаткування, якою оподатковується об'єкт. Це пов'язано з тим, що при розрахунку ефективної ставки податку враховуються особливості діючої системи оподаткування, а саме наявність прогресивної шкали ставок, податкової знижки, податкових вирахувань та інші особливості.

Наведемо у табл. 2 розрахунок податкового навантаження на рівні держави за двома методами: за податковими коефіцієнтами та ефективною ставкою.

Таблиця 2 – Методи розрахунку податкового навантаження на рівні держави

Методи розрахунку податкового навантаження		
<i>1. Через визначення податкових коефіцієнтів</i>		
Опис варіантів розрахунку	Формула розрахунку	Результат
1.1 враховується частина ВВП, що перерозподіляється лише через податкові надходження Зведеного бюджету;	$ПН = ФПН / ВВП * 100 \%$; де ПН – податкове навантаження; ФПН – фактичні податкові надходження; ВВП – валовий внутрішній продукт.	Такий розрахунок значно занижує реальний рівень податкового тиску на платників.
1.2) враховується частина ВВП, що перерозподіляється не лише через податкові надходження Зведеного бюджету, а й за рахунок внесків до позабюджетних фондів;	$ПН = (ФПН + ВПФ) / ВВП * 100 \%$; де ВПФ – внески до позабюджетних фондів;	Така методика розрахунку податкового навантаження є більш вдалою та вже відображає реальний податковий тягар, що несуть платники податків та зборів;
<i>2. З використанням середніх ефективних податкових ставок</i>		
2.1) Ефективна ставка податку на прибуток	$ЕС_{пп} = ПП / ФР * 100 \%$; де ЕС _{пп} – ефективна ставка податку на прибуток; ПП – загальна сума сплаченого податку на прибуток; ФР – фінансовий результат прибуткових підприємств.	Розрахунок дає можливість математичним шляхом визначити ефективну ставку основних, бюджетоутворюючих податків, а саме: ПДВ, податок на прибуток та ПДФО

2.2) Ефективна ставка податку на додану вартість	$\text{ЕСПДВ} = \text{ПДВ} / \text{КСВ} * 100 \%;$ де ЕСПДВ – ефективна ставка податку на додану вартість; ПДВ – загальна сума сплаченого податку на додану вартість; КСВ – сума кінцевих споживчих витрат домогосподарств.	Розрахунок дає можливість математичним шляхом визначити ефективну ставку основних, бюджетоутворюючих податків, а саме: ПДВ, податок на прибуток та ПДФО
2.3) Ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб	$\text{ЕСПДФО} = \text{ПДФО} / \text{ОДФО} * 100 \%;$ де ЕСПДФО – ефективна ставка податку на доходи фізичних осіб; ПДФО – загальна сума сплаченого податку на доходи фізичних осіб; ОДФО – сума оподатковуваних доходів фізичних осіб	

Джерело: узагальнено авторами на підставі: [3, 4]

Наведені методи визначення податкового навантаження на рівні держави є одним зі способів прогнозу як майбутніх податкових надходжень, так і аналізу вже отриманої величини податків, при чому аналіз можливий у розрізі кожного окремого податку.

Тоді як визначення податкового навантаження Ярової Н. В. є найбільш вичерпним та влучним на рівні держави, трактування податкового навантаження на підприємстві найбільш чітко описує Соколовська А. М. [8], за яким податкове навантаження – це загальна сума податків по відношенню до доходу, з якого вони сплачуються підприємством, а також рівень економічних обмежень, що створюються через таку сплату і відволікання ресурсів від інших можливих напрямів їх використання. Тобто, визначення податкового навантаження для держави та для підприємства є абсолютно різними, оскільки держава вбачає в підвищенні податкового навантаження потенційні додаткові доходи, а той час як для підприємства це лише додаткові витрати і втрата можливості розподілити ресурси на потреби бізнесу.

В даній економічній ситуації для держави пріоритетною є фіскальна функція податку, в той час як платник податку потребує, щоб держава надала певні економічні та соціальні блага в обмін на сплачені податки. В цьому випадку державі слід пробудити податкову свідомість платників, шляхом активізації розподільчої та стимулюючої функцій податків [3]. Тут бачимо, що визначення подат-

кового навантаження Годованця О. В. [1] також є влучним, оскільки податкове навантаження справді ідентифікує діяльності та визначає ефективність податкової системи держави та одночасно ілюструє, яким чином податки впливають не лише на народне господарство, а й на фінансовий стан платників податків, зокрема окремих підприємств. Крім цього, важливість показника податкового навантаження на рівні окремого підприємства має одну із найголовніших ролей в економіці підприємства з таких причин. Із рис. 1 бачимо, що податкове навантаження є важливим для підприємства як на початку його діяльності (вибір організаційно-правової форми господарської діяльності), так і протягом господарювання (розробка власного податкового менеджменту на підприємстві). Важливість податкового навантаження для підприємства пояснює необхідність його розрахунку, яка може бути проведена за такими основними показниками (таблиця 3).

Беручи до уваги подані вище погляди авторів, можна дати таке робоче визначення фінансової стійкості підприємства аерокосмічної галузі: фінансова стійкість – це характеристика фінансового становища підприємства, його діяльність у умовах ринкової економіки, що відбиває стабільність його функціонування динаміці, його фінансову незалежність з допомогою правильного маневрування фінансовими ресурсами, тобто забезпечення постійної платоспроможності.

Таблиця 3 – Розрахунок рівня податкового навантаження для підприємств аерокосмічної галузі

Показники, що застосовуються для розрахунку податкового навантаження		
<i>Частка податкових відрахувань у доходах підприємства</i>		
Опис показників для розрахунку	Формула розрахунку	Результат
Частка податкових виплат підприємства (П2) в загальній сумі прибутку.	$P2 = PV/БП * 100\%$ де ПВ – податкові виплати підприємства; БП – прибуток підприємства;	Такий розрахунок дає розуміння, яку частину доходу підприємства займають податкові виплати
<i>Частка податкових відрахувань в об'ємі реалізації</i>		
Частка податкових виплат підприємства (П3) в об'ємі реалізації	$P3 = PV/OP * 100\%$ де Op – об'єм реалізації підприємства;	Розрахунок є корисним для виробничих підприємств.
<i>Показник доданої вартості</i>		
Визначення податкового навантаження по відношенню до доданої вартості	$ПНдв = PV/ДВ * 100\%$ де ДВ – додана вартість (валовий дохід за мінусом амортизації та вартості товарів, робіт та послуг, повністю використаних в процесі виробництва).	Даний метод розрахунку дозволяє визначити, яка частина доданої вартості переходить в податки, а також враховує частку матеріальних витрат, амортизації, трудовитрат в доданій вартості підприємства.

Джерело: узагальнено авторами на підставі : [6]

Важливо відзначити, що як зовнішня ознака фінансової стійкості виступає додаткова здатність підприємства. Вона визначається здатністю суб'єкта економічної діяльності повністю та вчасно виконувати свої зобов'язання. Платоспроможність підприємства визначається наявністю наступних факторів: наявність майна та коштів для погашення зобов'язаності перед постачальниками, підрядниками, державою тощо; наявність власних оборотних коштів; ступінь ліквідності активів.

Коли підприємство аерокосмічної галузі здатне розвиватися за рахунок власних джерел фінансування, воно вважається платоспроможним у короткостроковій перспективі, розраховуючись за поточними боргами, а й у довгостроковій перспективі. Також підприємство має бути ще й кредитоспроможним для того, щоб за потреби залучати зовнішні джерела фінансування. Кредитоспроможність передбачає, що підприємство має можливість отримання кредиту при своєчас-

ному поверненні із відсотками за рахунок власних коштів. Якщо ж підприємство аерокосмічної галузі має тривалий час низький рівень платоспроможності, тобто воно не може розплатитися за всіма зобов'язаннями у разі підвищення їх суми над сумою наявних коштів, це може призвести до банкрутства.

Розглядаючи ці поняття в загальній економічній системі, можна сказати про те, що вони передбачають стабільність функціонування діяльності підприємства під впливом різних факторів. Виходячи з цього, автори пропонують визначити галузі зіткнення понять фінансової та податкової стійкості наступним чином (рисунк 1).

Таким чином, фінансова та податкова стійкість має кілька областей взаємодії і є одним механізмом функціонування підприємства аерокосмічної галузі. Для забезпечення виплати податків та податкових платежів необхідно підтримувати високий рівень платоспроможності, виходячи із рівня фінансової стійкості.

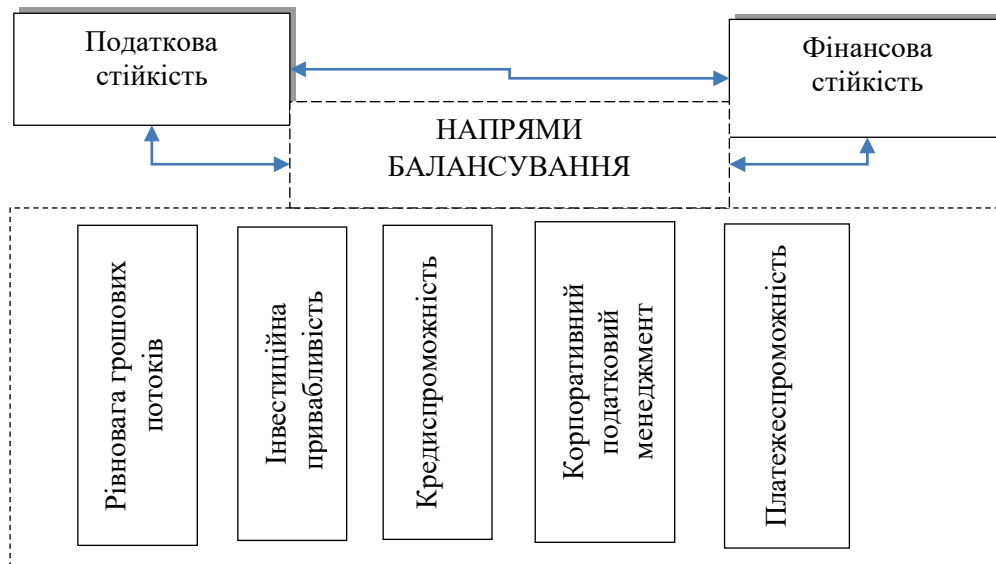

Рисунок 1 – Напрями балансування податкової та фінансової стійкості
Джерело: розроблено авторами

Рівновага грошових потоків забезпечує раціональне розподілення фінансових ресурсів для своєчасного виконання своїх зобов'язань. Інвестиційна привабливість підприємства аерокосмічної галузі передбачає генерування позитивних грошових потоків, що тягне у себе високу кредитоспроможність. При цьому фінансові рішення приймаються з урахуванням податкових наслідків на підприємстві аерокосмічної галузі. Для підтримки загальної стійкості необхідне грамотне здійснення податкової політики на підприємстві та прийняття раціональних фінансових рішень.

Наступний крок оцінювання впливу податкового навантаження на фінансову стійкість підприємства аерокосмічної галузі є рекомендації щодо підвищення та підтримки загальної фінансової стійкості.

Таким чином, запропоновано методичний підхід оцінювання впливу податкового навантаження на фінансову стійкість підприємства аерокосмічної галузі. Поданий підхід складається з трьох послідовних етапів, реалізація яких дозволяє визначити, чи існує взаємозв'язок між досліджуваними показниками.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, структурування податкових відносин всіх учасників може бути проведено шляхом застосування наведеної у дослідженні логіки балансування рівня податкового навантаження та фінансової стій-

кості підприємств аерокосмічної галузі. Розроблено підхід до оцінювання впливу податкового навантаження на фінансову стійкість підприємства аерокосмічної галузі, що передбачає поетапний розрахунок інтегрального показника фінансової стійкості, показника податкового навантаження та їх зіставлення на основі комплексного кореляційно-регресійного аналізу, що узагальнює результати дослідження часових рядів досліджуваних показників та даних одного тимчасового зрізу, що дозволяє отримувати більше обґрунтовані оцінки фінансової стійкості підприємства та її зміни під впливом податкової політики держави.

Література

1. Годованець О. В. Маршалок Т. Податкове навантаження: важливий чинник соціально-економічної стратегії держави. *Економічний аналіз*. 2010. №3. С. 85-86.
2. Концева В. В. Антоненко Н. В., Карлова І. О. Обліково-аналітичне забезпечення оцінки податкового навантаження підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 29. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/547>.
3. Кучеркова С. О. Окремі аспекти щодо податкового навантаження. *Гроші, фінанси, кредит*. 2019. С. 297–301.

4. Лазур С. П. Податкове навантаження як критерій оцінювання якості податкової політики України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.1. С. 285-290.

5. Матвійчук М. О., Брехов С. С. Оптимізація рівня податкового навантаження на суб'єктів господарювання в Україні. *Молодий вчений*. 2018. С. 926-929.

6. Матвійчук Л. Податкове навантаження вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану: методичний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. №3. С. 192-197.

7. Новік О. І. Тлумачення поняття «податкове навантаження» у вітчизняній та зарубіжній літературі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 756-762.

8. Соколовська А. М., Кошук Т. В. Податкова політика в Україні в контексті тенденції реформування оподаткування у країнах ЄС. *Фінанси України*. 2012. С. 121.

9. Ярова Н.В. Податкове навантаження та його оцінка розвитку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец.08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; Інститут економіки та прогнозування національної академії наук України. Київ, 2010. –21 с.

10. Ліхоносова Г.С. Екстерналії управління рефлексією фінансової та соціально-економічних систем. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 3(47). С. 36-42.

References

1. Godovanets, O. V. Marshalok, T. (2010). Tax burden: an important factor of the socio-economic strategy of the state. *Economic analysis.*, 3, 85-86.

2. Kontseva, V. V., Antonenko, N. V., and Karlova, I. O. (2021). Accounting and analytical support for assessing the tax burden of an enterprise. *Economy and society*, 29. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/547>.

3. Kucherkova, S. O. (2019). Certain aspects of the tax burden. *Money, finance, credit*, 297-301.

4. Lazur, S.P. (2013). Tax burden as a criterion for assessing the quality of the tax policy of Ukraine. *Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*, 23(1), 285-290.

5. Matviychuk, M. O., Brekhov, S. S. (2018). Optimizing the level of tax burden on business entities in Ukraine. *Young scientist*, 926-929.

6. Matviychuk, L. (2022). Tax burden of domestic enterprises in the conditions of martial law: methodical aspect. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, 3, 192-197.

7. Novik, O. I. (2015). Interpretation of the concept of "tax burden" in domestic and foreign literature. *Global and national economic problems*, 6, 756-762.

8. Sokolovska, A. M., Koshchuk, T. V. (2012). Tax policy in Ukraine in the context of the trend of tax reform in EU countries. *Finances of Ukraine*, 121.

9. Yarova, N.V. (2010). Tax burden and its assessment of development: autoref. thesis ... candidate economy Sciences: special. 08.00.08 "Money, finance and credit"; Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 21.

10. Likhonosova, G. (2022). Externalities of management reflection of financial and socio-economic systems. *Time description of economic reforms*, 3(47), 36-42.

Стаття надійшла
до редакції : 11.10.2022 р.

Стаття прийнята
до друку: 29.12.2022р.

Бібліографічний опис для цитування :

Ліхоносова Г. С., Перепелиця Ю. Г. Балансування рівнів податкового навантаження та фінансової стійкості підприємств аерокосмічної галузі. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 4 (48). С. 47-54.

